

NORSK GROTTFORBUND
NORWEGIAN SPELEOLOGICAL SOCIETY

Postboks 1301
N-8602 MO

Medlem av: **UIS, Union Internationale de Spéléologie**
attaché a' l' UNESCO, cat. B

Medlem av: **FORF, Frivillige Organisasjoners**
Redningsfaglige Forum

Bankkonto 4516.12.77650
Org.nr. 983 664 423
<http://www.speleo.no/>
ngf@speleo.no

Fylkesmannen i Nordland
Miljøvern avdelingen
Molovn. 10
8002 BODØ

Deres ref:
2005/7190

Vår ref:
\grott. Salt \2005

Dato:
13. november 2005

**FORVALTNINGSPLAN FOR SALTFJELLET-SVARTISEN NASJONALPARK,
SALTFJELLET LANDSKAPSVERNOMRÅDE, GÅSVATNEN
LANDSKAPSVERNOMRÅDE OG JUNKERDAL NASJONALPARK.**

Jeg heter Anders Westlund. Jeg er nestleder og verneansvarlig i Norsk Grotteforbund (NGF). Jeg viser til brev av 30.08.2005 Oppstart på arbeidet med forvaltningsplaner for de større verneområdene på Saltfjellet og Junkerdal nasjonalpark.

Det aktuelle området inneholder både karstlandskap og kalksteinsgrotter, mange kjente og helt sikkert mange ukjente. Grotter og karst dannes i kalkførende bergarter, i Norge nesten utelukkende i kalkspatmarmor. I områder med kalkspatmarmor er det alltid muligheter for å finne nye, verdifulle grotter og karstforekomster. Karst og ikke minst grotter er meget sårbare og representerer både estetiske og forskningsmessige verdier, se nedenfor. Verdiene i grottene kan bli skadet/ødelagt både av souvenirjegere, industri- eller utbyggingsvirksomhet eller ren og skjær vandalisme. Kunnskapen om karstforekomster og grotter i det aktuelle områder er, som for andre områder i Norge, lite strukturert og spredt på flere tilfeldige personer.

Den mest kjente grotta innenfor verneområdene er sannsynligvis Russåggrotta i Jarbrudalen som med sin rene hvite marmor er en meget vakker og meget spesiell grotte i Norge.

Norsk Grotteforbund gir sin uttalelse i denne saken med bakgrunn i våre vedtekter (se: www.speleo.no/vedtekt.htm) og i vedtak på årsmøtet i 1992.

Norsk Grotteforbunds vedtekter.

Norsk Grotteforbund har grottevern som en del av sitt formål. I vedtektenes §3 FORMÅL står det:
"NGF skal generelt virke for:

-...
-...
-Grottevern.
- ..."

I vedtektenes §4 GROTTTEETIKK står det:

"NGF og NGFs medlemmer forplikter seg til:

-Å verne alle grotter mot miljøfremmed ferdsel, og å begrense ferdselen i sårbare grotter.

-Å følge lover og regler som gjelder for fredede grotter. Disse lover og regler skal være retningslinjer for ferdsel alle grotter, enten de er fredet eller ikke."

Vedtak på Norsk Grotteforbunds årsmøte i 1992.

Til årsmøtet i Norsk Grotteforbund i 1992 hadde et utvalg, det såkalte Grottevernutvalget, lagt frem 2 forslag til avstemming. Det første forslaget gjaldt vernepolitiske uttalelser. Forslaget var som følger (gjengitt fra Norsk Grotteblad nr. 25) og ble enstemmig vedtatt:

- 1. Årsmøtet i Norsk Grotteforbund (NGF) mener at det haster med å få utarbeidet, vedtatt og gjennomført en verneplan for grotter. I påvente av verneplanen anbefaler årsmøtet at myndighetene snarlig iverksetter midlertidig vern av de mest sårbare grotteforekomstene.*
- 2. NGF går inn for at et utvalg av de mest verneverdige og sårbare grotteforekomstene blir stengt for all ferdsel, herunder også for NGF's medlemmer. Enkelte unntak, f.eks. for vitenskapelige undersøkelser, kan forekomme.
I tillegg vernes et utvalg av andre grotter. Ferdsel i disse kan tillates etter nærmere retningslinjer.*
- 3. NGF forventer å få være med i diskusjonen om hvilke grotter som skal vernes i en verneplan og om vilkårene i verneplanen."*

Vernebestemmelser

NGF mener det er viktig med gode vernebestemmelser som gir grottene i området et effektivt vern mot ødeleggelse. Bestemmelsene må gjelde både inne i selve grotta, i åpningen og i området utenfor som det er naturlig å se sammen med grotta.

Grotter og karst innenfor et eksisterende verneområde er beskyttet mot veiutbygging, oppdemming, steinbrudd og andre fysiske inngrep. Men i hvilken grad vernet gir beskyttelse mot ødeleggende ferdsel er etter det NGF forstår, avhengig av type vern, geografisk område, vernebestemmelser m.v. Som eksempel nevnes følgende fra kapittel IV i den eksisterende verneforskriften for Saltfjellet nasjonalpark:

Om landskapet:

- 1.1 Det er forbudt å bryte løs stein, mineraler eller fossiler, det samme gjelder uttak av slikt materiale for salg. Grotter og karstforekomster er vernet mot naturinngrep og beskadigelse av enhver art. Det er forbudt å fjerne materiale eller forekomster fra grottene.*

Denne bestemmelsen er helt i tråd med Norsk Grotteforbunds vedtekter og vi ønsker at denne bestemmelsen videreføres og tas med i de nye forskriftene.

I verneforskriftens kapittel 6, *Om ferdsel og annen aktivitet*, står:

- 6.1 Fylkesmannen kan gi tillatelse til turlagsvirksomhet, naturguiding m.v. Det samme gjelder arrangementer av lokale reiselivsbedrifter, lag og foreninger, og vitenskapelig eller pedagogisk virksomhet som drives fra universitet, skoler eller andre institusjoner og som ikke strider mot vernebestemmelsene.*
- 6.2 Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser om ferdsel i parken dersom verneformålet gjør det nødvendig.*

Med henvisning til punkt 6.2 kan det se ut som om at myndighetene kan utarbeide en forskrift som begrenser eller stopper all ferdsel i ei grotte, dersom den inneholder sjeldne og sårbare forekomster. Innholdet i en slik forskrift må sendes på høring slik at grunneier, berørte personer og foreninger kan gi sitt syn. NGF mener at verneforskriftene for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, Saltfjellet

landskapsvernområde, Gåsvatnen landskapsvernområde og Junkerdal nasjonalpark bør inneholde et krav om at organiserte, offentlige turer gjennom de mest verneverdige og spesielle grottene (bl.a. Russågagrotta – se ovenfor) må godkjennes av vernemyndighetene. Vi mener at eksisterende verneforskrift for Saltfjellet nasjonalpark åpner for innføring av et slikt krav og at prinsippet altså er akseptert.

I den eksisterende forvaltningsplanen for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark kapittel 4.4.8 står følgende tilråding: "*Stort sett er ikke den ferdsel som foregår i grottene i dag til skade eller i strid med verneformålet. Fylkesmannen stiller seg likevel positiv til sikring av enkelte spesielt sårbare grotter, og kan dersom hensynet til verneverdien tilsier det, innføre ferdselsrestriksjoner eller forby ferdsel i grotter.*" I kapittel 5.2 punkt 24 står [følgende arbeidsoppgaver vil bli aktuelle]: "*Legge restriksjoner på ferdsel i grottene dersom det blir nødvendig ut fra hensynet til verneformålene.*" NGF ønsker at denne tilrådingen også kommer med i de nye forvaltningsplanene og aller helst i verneforskriftene.

Grottemiljøer over hele verden har anerkjent følgende regler for skånsom ferdsel i grotter:

- *Ta ingenting – bare bilder.*
- *Etterlat ingenting – bare fotavtrykk (og knapt nok det).*
- *Drep ingenting – bare tid.*

NGF ønsker at intensjonene i disse reglene blir innarbeidet i vernebestemmelsene. Vi må imidlertid innrømme at reglene ikke etterleves absolutt. Det er f.eks. alminnelig akseptert å etterlate tau og slynger og annet utstyr til senere bruk for seg selv og andre. Dette er ikke noe problem hvis "senere bruk" er en ny tur 14 dager senere hvor alt blir tatt ut. Annerledes blir det hvis utstyret etterlates på ubestemt tid uten bestemte planer for når og av hvem det skal fjernes, da risikerer man at utstyret blir liggende for til slutt å ende opp som søppel. Innsetting av bolter gir små permanente merker i fjellet. Det er også vanlig at man under oppmåling av grotter markerer enkelte målepunkt slik at merket blir stående i årevis. Dette er imidlertid sjelden ansett som noe problem, NGF mener dessuten at vernebestemmelsene bør inneholde generell dispensasjon for mindre, nødvendige tiltak som følge av vitenskapelig arbeid (f.eks. markering av målepunkt i forbindelse med oppmåling). I trange og svært sårbare grotter bør det vurderes forbud mot bruk av carbidflamme, slik det er visse steder i England. Avføring fra mennesker anses som forsøpling og er uønsket selv om det graves ned, og bør ikke aksepteres i grotter.

NGF mener det i tillegg til generelle vernebestemmelser som gjelder alle grotter innenfor verneområdet, må kunne gis spesielle vernebestemmelser tilpasset de mest verdifulle grottene. Vi tenker her bl.a. på bestemmelser som vil begrense ferdselen i enkelte, spesifiserte grotter, jfr. vedtaket på NGFs årsmøte i 1992.

Det er meget sannsynlig at det senere vil bli oppdaget nye grotter der det vil være nødvendig med særskilte vernebestemmelser, som foreslått i avsnittet ovenfor. Det kan også oppstå situasjoner hvor det er behov for umiddelbare, strengere tiltak ut over generelle og spesielle bestemmelser for å beskytte kjente grotter. Vi mener derfor at verneforskriften må gi myndighetene anledning til å i ettertid sette i verk midlertidige tiltak, om nødvendig å stenge en grotte fysisk, jfr. vedtaket på NGFs årsmøte i 1992.

Det vil også være en fordel om bestemmelsene inneholder en anmodning om at rapporter eller notater om nye grotte- og karstregistreringer innen verneområdet sendes forvaltningsmyndigheten.

**NORSK GROTTFORBUNDS UTTALELSE TIL FORVALTNINGSPLAN FOR
SALTFJELLET-SVARTISEN NASJONALPARK, SALTFJELLET
LANDSKAPSVERNOMRÅDE, GÅSVATNEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE OG
JUNKERDAL NASJONALPARK.**

På grunnlag av det ovenforstående gir Norsk Grotteforbund følgende uttalelse når det gjelder innholdet i de nye verneforskriftene og forvaltningsplanene:

- 1. NGF mener at verneforskriftene må inneholde generelle bestemmelser for alle karst forekomster og alle kjente og ukjente grotter innenfor verneområdet. Bestemmelsene må gjelde både inne i selve grotta, i åpningen og i området utenfor som det er naturlig å se sammen med grotta. Bl.a. bør følgende allment anerkjente regler for skånsom ferdsel i grotter innarbeides i vernebestemmelsene:**
 - *Ta ingenting – bare bilder.*
 - *Etterlat ingenting – bare fotavtrykk (og knapt nok det).*
 - *Drep ingenting – bare tid.*
- 2. NGF mener at verneforskriftene må inneholde spesielle bestemmelser for de mest verdifulle og sårbare grottene i området, ikke minst gjelder dette Russåggrotta. Bestemmelsene må bl.a. inneholde muligheten for å regulere eller begrense ferdselen i grottene for å hindre slitasje og forsøpling. Verneforskriften må inneholde muligheten for å om nødvendig forby all ferdsel og/eller stenge grotta fysisk i påvente av en egen verneplan for grotter.**
- 3. NGF mener at vernebestemmelsene må gi myndighetene mulighet til å i ettertid iverksette midlertidige eller permanente tiltak for å beskytte nyoppdagede forekomster eller iverksette strengere tiltak i kjente, sårbare grotter. Verneforskriften må inneholde muligheten for å om nødvendig forby all ferdsel og/eller stenge grotta fysisk i påvente av en egen verneplan for grotter.**

Forhold som gjør norske grotter verneverdige.

Nedenfor beskrives 4 av de forhold som gjør norske grotter verneverdige:

1. Grotter inneholder mange spesielle geologiske forekomster, som ofte er unike for grotter. Her nevnes dryppstein, månemelk (et såkalt "halvorganisk" og osteaktig stoff), vannroderte steiner, vannroderte fjellvegger m.v. Disse har det ofte tatt flere tusen år å danne, samtidig er de ofte meget lette å ødelegge.
2. Forskning har vist at grotter er unike databaser for kunnskap om hvordan klima, fauna, flora og isbreer har utviklet seg i Norge (og i andre land) gjennom de siste millioner år. Denne kunnskapen kan tilegnes fra i hovedsak 2 kilder: Ved studier av sedimenter og andre levninger i grottene og ved å studere alderen på speleothemer (dryppstein) i grottene.
 - A. Det er meget vanskelig å finne sedimenter på landoverflaten i Norge som er eldre enn siste istid. Bare på meget beskyttede steder og der hvor iserosjonen har vært liten, f.eks. i grotter, har det vært mulig for eldre sedimenter å bli bevart frem til vår tid. Et godt eksempel på dette er isbjørnknoklene som ble funnet i ei grotte i Kjølpsvik i 1991, se fotokopi fra Nordlands Framtid lørdag 8. januar 1994. Disse knoklene har siden blitt datert til å være 115.000 år gamle. Denne grotta ligger i nærheten av det foreslåtte verneområdet og det er meget sannsynlig at tilsvarende funn kan gjøres i grotter innenfor området. Et annet eksempel på historiske funn i grotter er den 2900 år gamle bålplassen som i 1994 ble funnet i ei grotte i Ofoten-området, se kopi av artikkel i Aftenposten 20.05.1996.
 - B. Studier av en fossil dryppstein fra Rana (datert til ca ½ million år vha. den såkalte Uran-serie dateringsmetoden) har fortalt oss at vi hadde tre på hverandre følgende varme perioder

(mellomistider) hvor det var furu- og bjørkeskog under klimabetingelser som til dels var bedre enn i dag.

3. Mange grotter har med sitt absolutte mørke og ofte lave energitilgang utviklet spesielle økosystemer. De norske hule-økosystemene er foreløpig lite undersøkt. Vi kan forvente at disse økosystemene, små og store, kjente og ukjente, vil være svært følsomme for forstyrrelser.
4. Mange grotter har blitt brukt til gravkamre og inneholder dermed store arkeologiske verdier. Et eksempel på dette er Daumannshola på Fauske, se kopi av artikkel fra Norsk Grotteblad nr. 34.

Avsluttende merknader.

NGF vil til slutt oppfordre Fylkesmannen i Nordland v/Miljøvern avdelingen til alltid å være oppmerksom på og ta hensyn til grotter og de verdier de representerer, i sitt arbeid. Vi vil også oppfordre Fylkesmannen til å ta initiativ til å få utarbeidet en verneplan for grotter. Dette er noe NGF har ivret for lenge, jfr. bl.a. vedtaket på årsmøtet i Norsk Grotteforbund i 1992.

Avisa Nordland refererte 26. oktober 2005 fra et folkemøte på Russånes mandag 24. oktober. På folkemøtet ble det etterlyst merking av grottene i Jarbrudalen med den begrunnelse at utlendinger hadde lett i timevis uten å finne grottene. Jeg har 2 merknader til dette:

1. Hvis Staten påtar seg å merke veien til Russåggrotta må de også sette opp skilt om at det er meget farlig å gå på isen innenfor hovedåpningen. Om vinteren kan denne isen se trygg og sikker ut, men strømmen i vannet gjør at isen kan være meget usikker og direkte livsfarlig å gå på.
2. På vanlige 1:50.000-kart vises det tydelig hvor elva Russåga går under jorden. Hvis turister har lett etter grottene i timevis betyr dette sannsynligvis at de har lagt i vei uten skikkelige kart. Grottene ligger 3,5 - 4 km. fra nærmeste bilveg. Det bør ved skilting eller på annen måte gjøres klart at man ikke bør gå så langt i dette området uten kart og Staten bør ikke, enten det er vha. skilting eller på annen måte, lede noen til å gå ut i dette området uten skikkelige kart.

Dere sendte høringsbrevet direkte til meg, som Norsk Grotteforbunds (NGFs) representant. Det bør ikke være min privatadresse som står oppført som NGFs adresse i deres register. Norsk Grotteforbunds adresse er: **Postboks 1301, N-8602 MO** og det er denne adressen som bør stå i registeret deres og alle formelle henvendelser bør sendes dit. Dette er selvfølgelig ikke til hinder for at dere i en løpende prosess, der jeg har tatt kontakt med dere på vegne av NGF, kan henvende dere direkte til meg.

For de som skal gi uttalelse til denne saken er det viktig å se de eksisterende verneforskriftene for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Dere burde derfor gjort oppmerksom på at forskriften er tilgjengelig under www.lovdata.no. Dette står det imidlertid ikke noe om verken i høringsbrevet av 30. august 2005 eller på Internettssidene om saken. Det ville også vært en fordel hvis dere hadde scannet den eksisterende forvaltningsplanen for Saltfjellet-Svartisen og lagt den ut på Internett.

Med vennlig hilsen

Anders Westlund
Nestleder i Norsk Grotteforbund

Vedlegg:

1. *Forvaltning av karst i Norge sett fra forskerens synspunkt.* Av: Stein-Erik Lauritzen.
2. Kopi fra Nordlands Framtid lørdag 8. januar 1994 om 115 000 år gamle bjørneknokler i ei grotte i Tysfjord.
3. Kopi fra Aftenposten 20.05.1996 om en 2900 år gammel bål plass som i 1994 ble funnet i ei grotte i Ofoten-området.
4. Kopi av artikkel fra Norsk Grotteblad nr. 34 om Daumannshola på Fauske.
5. Kopi av vedtak 6 fra NGFs årsmøte i 1992 (kopierte fra Norsk Grotteblad nr. 25).